

Hållbara besök och turism i skärgården

Stort tack till er som var med vid workshopen "Hållbara besök och turism i skärgården" på Värmdö den 22 april 2024. I detta dokument sammanfattar vi era tankar och hoppas att det kan inspirera till fruktbara och intressanta kommande diskussioner i detta viktiga arbete.

Vi som bjöd in är arbetsgruppen Naturskydd och Fritidsbåtar som är en del av projektet Ekosystembaserad havsförvaltning - Stockholm skärgård (ebhf.se).

Det var hög kreativitet mellan aktörerna under dagen och känslan var att det fanns en stor samsyn om vikten av att skapa förutsättningar att värna skärgårdens känsliga natur genom information, naturvägledning och olika styrmedel. Samtidigt finns det en vilja att välkomna människor ut till skärgården.

Bakgrund

Värmdö och Nämndöskärgården

Människor lever och verkar i skärgården hela året, men bofasta utgör en mycket liten andel jämfört med de stora folkströmmar som rör sig i skärgård under högsäsong. Detta innebär utmaningar. Både för livet på land och under ytan.

Huvudfrågan är: Hur skapar vi tillsammans förutsättningar för hållbara besök och turism i skärgården?

Nämndöskärgården är högaktuellt då både en nationalpark och ett biosfärområde planeras i samma geografi. Den marina miljön i området är artrik, i synnerhet i de grunda skyddade vikarna. Miljön är samtidigt extra känslig för störningar från propellrar, svall och ankring.

På öarna finns en flora anpassad till den karga skärgårdsmiljön. Många fåglar, sälar och andra djur har häckningsområden och/eller rastområden här. Såväl bostäder som fritidshus ligger på många öar, och betande djur håller landskapet öppet. Med biosfärområde och nationalpark angränsande till varandra finns stora synergieffekter av att samordna besöks- och naturvägledningsfrågor mellan dem.

Fråga 1: Vad innebär hållbara besök och turism?

Deltagarna fick i mindre grupper definera vad de anser kännetecknar hållbara besök i skärgården. Några av nyckelfaktorerna som lyftes fram var effektiv kommunikation och tillgänglig information. Genom att styra besök till specifika skärgårdsområden kan vi minska slitaget på känsliga miljöer.

Besöken måste också göras med hjälp av hållbara transporter och fastboende bör involveras och om möjligt gynnas av turismen. Starka naturupplevelser kan öka förståelsen för miljöfrågor och stärka engagemanget för bevarande av växter och djur skärgården.

Här ser ni en sammanställning av gruppernas synpunkter indelade under olika teman.

RESURSER

- Satsningar som skapar social och ekonomisk hållbarhet i skärgården.
- Anställda naturvårdare och tillsynsmän som kan göra åtgärder.
- Besökare som får med sig kunskap, intryck och bilder från sin vistelse.
- Engagerade lokala aktörer.
- En turism som stärker lokal ekonomi och initiativ.

INFRASTRUKTUR

- Fossilfria hållbara transporter för boende och besökare.
- Balans mellan att tillgängliggöra och begränsa tillgången till känsliga miljöer.
- System som guidar turister till specifika skärgårdsområden som klarar högt besöksstryck.
- Hållbar och närproducerad mat samt lokalt hantverk i fokus.

KUNSKAP

- Tillgänglig information om allemansrätten.
- Tillgänglig information om lokala föreskrifter.
- Kunskap om vad platsen tål:
 - ekologiskt
 - socialt
 - ekonomiskt
- Utbildade näringsaktörer som i sin tur utbildar besökare.
- Involverade fastboende som delar sin kunskap.

ATTITYDER

- Gemensamt ansvar (allemansansvar).
- Budskap (information om hur man gör rätt).
- Turism som präglas av ett helhetstänk.
- Möjliggör viktiga upplevelser som stärker förståelsen för naturens värde, rekreation och folkhälsa.
- System som belönar hållbara beteenden.
- Besök som sker på naturens villkor.

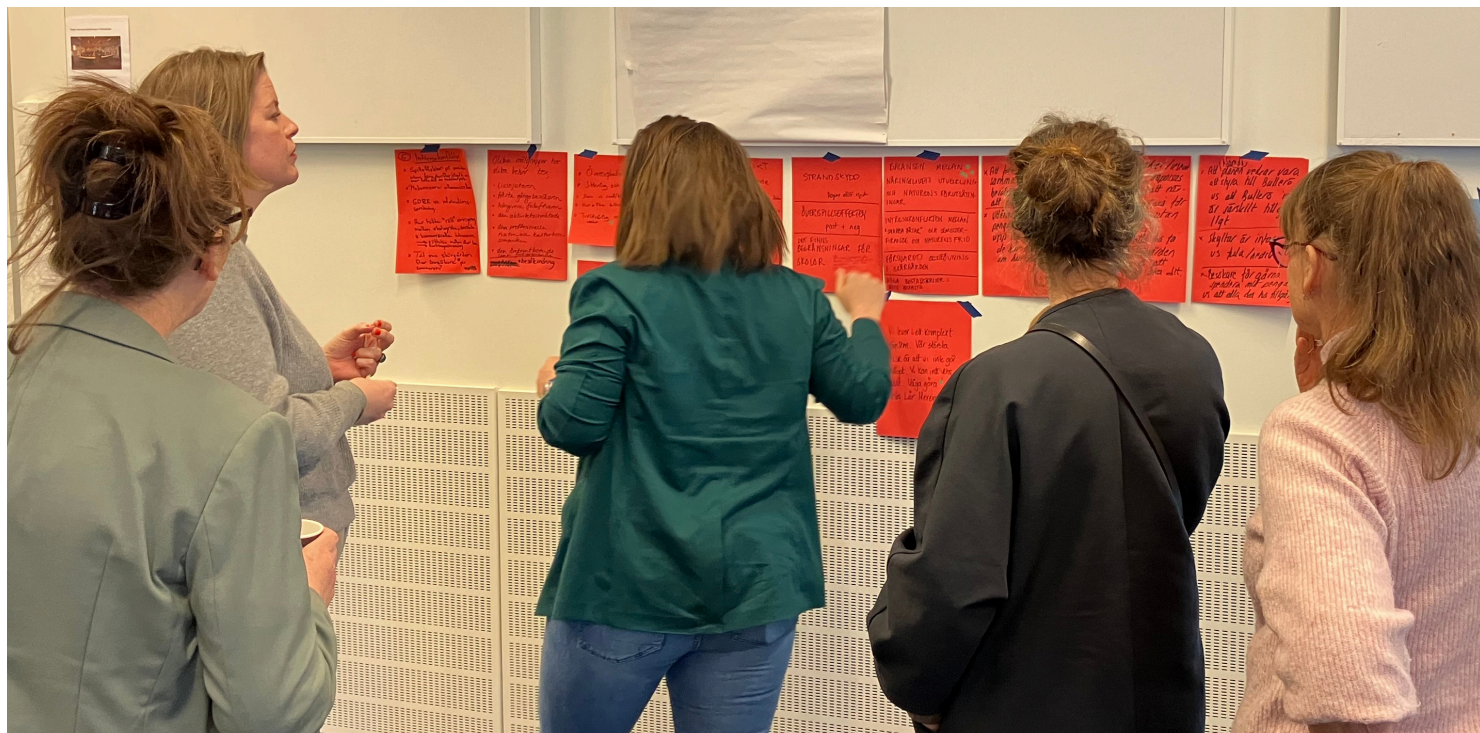

SAMARBETE

- Turism som drivs av lokala aktörer med gemensam vision.
- Långsiktig planering och samordning.
- Turism som har positiva effekter för boende.

Fråga 2: Hur kan vi ta emot fler besökare?

Nästa fråga handlade om vilka åtgärder som behövs för att möjliggöra fler besökare i skärgården, specifikt under sommarmånaderna. Här ser ni en sammanställning av gruppernas synpunkter indelade under olika teman.

MÅLGRUPP/ BESÖKARE

- Erbjud en helhet: Mat boende och transport.
- Tillgängliggöra och förenkla för de som saknar tidigare koppling.
- Visa hela skärgården.
- Koncentrera slitage och störning.
- Kartlägg vilka platser som tål fler besökare.
- Styr besökare till rätt plats vid rätt tid.

INFORMATION/ TILLSYN

- Tillgängliggöra digital info om när det är "fullt".
- Anställ naturvårdar/tillsynspersoner med fokus högsäsong.
- Skyltar på plats, lätta att läsa på flera språk.
- Samla information på digital plattform: "Visitskargården".
- Locka med service- och kunskapscenter.

INFRASTRUKTUR/ TRANSPORTER

- Fler billiga boenden.
- Fossilfri kollektivtrafik.
- Bryggor att angöra året om.
- Sjötrafikens rutter bör anpassas efter boende och besökares önskemål och behov även under lågsäsong.

NÄTVERK/ ORGANISERING

- Skapa samsyn lokalt kring önskat utfall av turismen.
- Engagera och gynna lokala aktörer.
- Bygg lokala nätverk som tipsar besökare.

Fråga 3: Hur kan vi styra besökare genom information och begränsningar?

Här ser ni en sammanställning av gruppernas synpunkter indelade under olika teman.

INFORMATION: DIGITAL/PÅ PLATS

- Miljöinformation i sjökort- Skippoappen.
- Skyltar med QR-koder som länkar till mer info.
- Samla information på digital plattform: "Visitskargården".
- Information vid påstigningsplatser om lokala föreskrifter.
- Broschyrer med allmän info om kustmiljö, allemansrätt och "allemansvett".
- Rätt info vid rätt tid, incheckning är bra tid för att informera.

REGLER/ FÖRHÅLLNINGSSÄTT

- Informera om RÄTTIGHETER men även SKYLDIGHETER.
- Information om allmänna regler, till exempel eldningsförbud så väl som lokala undantag.
- Kräv tillståndsprövning för evenemang.
- Hjälpt arrangörer att förlägga event på rätt plats.

CERTIFIERING

- Hitta lämplig nivå för certifiering.
- Bygger nätverk och hjälper turister att göra hållbara val.
- Samma information och budskap skapar tydlighet.

BESÖKSCENTRUM

- Havsrums/ besökscentrum.
- Tillsyn och kontroll.
- Locka med service- och kunskapscenter.
- Närvaro i området och riktiga människor som kan ge aktuell info och förklara orsaker till regler och begränsningar.

UPPFÖLJNING/ MÅLGRUPPSANPASSNING

- Utvärdera- funkar det vi gör?
- Bjud ut unga i skärgården för att öka allmänbildningen och anknytningen till natur och miljö.
- Tydlig information på flera språk.
- Styr rätt målgrupp till rätt plats.
- Guidade turer till exempel tångsafari.

Fråga 4: Målkonflikter

Det finns alltså svar på frågorna "hur vi kan ta emot fler besökare" och "hur vi kan styra dessa besök med information och begränsningar". I nästa övning fick gruppen identifiera vilka mål- och intressekonflikter de förslag som presenterats bär med sig.

Här ser ni en sammanställning av gruppernas synpunkter indelade under olika teman.

SLITAGE

- Slitage vs naturvärden.
- Spilleffekter på områden utan föreskrifter /skydd.
- Tål skärgården fler besökare på sommaren?
- Bra med skolbesök men måste styras för att minska negativa effekter.
- Överexploatering av naturskydd.
- Störning och slitage på naturen.
- Olika tolkningar av hur känsliga områden är.
- Turistnäring vs lagstiftning som skyddar natur.
- Nationalparker lockar besökare och har kapacitet att ta emot, men närliggande områden får då också fler besök utan anpassning eller tillsyn.
- Utländska besökare spenderar mer men är inte alltid informerade om hur man beter sig.

EKONOMI/RESURSER/ FÖRUTSÄTTNINGAR

- GDPR vs informations spridning.
- Strandskyddet måste anpassas, dagens är för rigid för att man ska kunna anpassa infrastruktur etc för hållbar turism.
- Samtidigt fyller strandskyddet en viktig funktion och bör inte försvagas.
- Tillsynsman saknas- behov av tillsyn ökar.
- Hus står tomma - men boenden saknas.
- Fler vill flytta till skärgården men det saknas förutsättningar.
- De som har fastigheter i skärgården skriver sig inte där, kanske aktuellt med skatt på två ställen?
- Att styra fler turister till Bullerö vs att Bullerö inte är särskilt tillgängligt.
- Sommargäster driver upp bostadspriser - färre fastboende.
- Begränsningar i utbyggnad av infrastrukturen- om den inte fungerar kan inte en hållbar utveckling ske.

INTRESSEN/ BEHOV

- Skyltar är informativa vs skyltar är fula/ nedskräpande.
- Viljan att besökare ska spendera pengar och bidra till ekonomin vs att alla ska ha tillgång.
- Balansen mellan näringslivets utveckling och naturen.
- Intressekonflikt mellan snabba båtar och naturens lugn.
- Försvarets intressen i skärgården vs boende.
- Allt folk ska styras till samma platser vs önskan om att hitta sitt eget paradiset.
- Hitta "rätt" avvägningar mellan ekologiska, sociala och kommersiella intressen.
- Turism vs fastboende.
- Stora vs små/lokala näringsidkare.

Olika målgrupper har olika behov. Mellan dem kan det finnas intressekonflikter.

- Livsnjutaren
- Första gångs besökaren
- Hängivna friluftaren
- Den aktivitetsinriktade
- Den professionella natur- och kulturkonsumenten
- Den åretrunt boende
- Fritidsboende
- Entreprenören

Fråga 5: Vad kan vi göra tillsammans?

Slutligen hade vi en övning där vi diskuterade hur vi kan ta denna viktiga fråga vidare. **Nedan ser ni vad gruppen kom fram till!**

Förankra beslut hos ägare och boende för att förtydliga och utveckla vägar in till samarbete.

Ge fler möjlighet och förtydliga hur fler kan bidra med förslag och goda ideer.

Tydligt definiera roller och ansvar.

Förbättra kommunikationen kring vem som ansvarar för vad.

Förbättra och förstärka samarbetet med komersiella aktörer genom nätverk, utbildning och certifiering.

Låt det ta tid att samverka och lösa gemensamma utmaningar.

Vi vill hjälpas åt för att bidra till det bästa möjliga.

Lyft volontärernas roll och betydelsen av nätverk.

Våga synliggöra och prata om intresse- och målkonflikter.